

A decorative archway with two columns. The arch is made of a light brown material with intricate scrollwork and floral patterns. The columns are also decorated with similar patterns. The Hebrew text is centered within the arch.

חֻבְרַת
הַלְכוּת
בְּרֵכַת הַנְּהַיִי

נערך ע"י ישראל יצחק הלוי איצקוביץ
הזכות לצלם נתונה רק למטרות חינוך
ולא למטרות רווח

052-7635514

מבוא – להלכות ברכות

החיוב ללמוד הלכות ברכות

אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלי ברכה, וכל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה מעלה, מאי תקנתיה ילך אצל חכם וילמדנו ברכות כדי שלא יבוא לידי מעילה, (ברכות לה ע"א)

וכתב ע"ז המהרש"א לא קאמר הכא אלא בצרכת הנהגין, דבשאר ברכות הקבועות אם למדו פעם אחת שפיר דמי ואין לטעות, אבל בצרכות הנהגין אפשר הרבה לטעות מחמת הרבה ספיקות שנפלו בזה, לכן חובה על האדם ללמוד כמה וכמה פעמים עד שיהיה בקי היטב לצורך מעין הברכה.

גודל חיוב עשיית ברכה

עוד כתוב שם בגמרא אמר רב חנינא בר פפא כל הנהגה מעוה"ז בלא ברכה כאילו גזול להקב"ה וכנסת ישראל שנאמר גזול אביו (זה הקב"ה) ואמו (זה כנסת ישראל) ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית.

ומצארים האחרונים שהפסוק מיידי במצרך רק אינו נזהר לצורך כראוי, ואינו מטריח עצמו להיות בקי בהלכות ברכות, וכשאחרים רואים אותו מיקל גם הם מקילים כמוהו.

מקור לחיוב הברכה

בתורה כתוב ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלוקיך מן התורה יש חיוב ברכה רק על ה' מיני דגן וז' מינים והוא רק לאחר שביעה אמנם תיקנו חז"ל על כל מה שיאכל או שתה יברך.

ובגמ' ברכות ל"ה ע"א מבואר ב' טעמים לתקנת חז"ל.

- א. קל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש, וכתבו ע"ז התוס' שאין זה ק"ו גמור ולכן אין חיוב בגרסה מן התורה אלא מדרבנן.
- ב. סברא הוא, אסור לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה.

בגדר הברכה מצאנו שני הסברים בראשונים:

- ❖ שכיון שנהנה מן העוה"ז צריך להודות למי שבראם.
- ❖ נטילת רשות מהקב"ה לאכול שכל זמן שלא נטל רשות הוא כאילו גזל מד'.

הלכות ברכת הפירות

טעם לברכת העץ

על כל פירות האילן בין מז' המינים בין משאר מינים ברכה ראשונה שלהם הוא בורא פרי העץ, ואע"פ שגידולם מן הארץ לא רצו לפוטרם בברכת פרי האדמה כשאר פירות האדמה, אלא קבעו להם ברכה מיוחדת שמבררת ופורטת חשיבתם שהם פרי העץ ולא גידולם מן האדמה, וטעם הדבר כדי להרבות בכבוד המקום בהזכרת שבתו בפרטות שברא פירות חשובים כפרי העץ.

איזהו פירות עיקרי פירות האילן

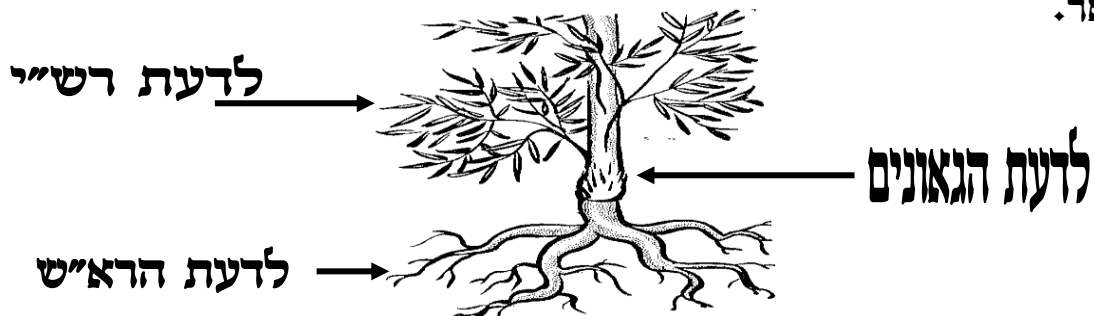
בגמ' ברכות דף מ' ע"א מבואר "דכי שקלת ליה לפיריה איתיה לגוזא והדר מפיק" שעצי פרי שמורידים את הפרי ועדיין הגוזא נשאר הוא עץ פרי. ובפירוש "גוזא" יש כמה שיטות בראשונים.

❖ דעת רש"י שגוזא הינו ענף של העץ ולכן ברכת בורא פרי העץ היינו על אותם פירות שצנטיולת פרוו אין ענפיו נופלים, אבל פירות שענפיו נופלים מדי שנה בשנה מצרכין אדמה, וכל שכן אם גם הגזע נופל ורק השורשים נשארים.

❖ דעת הגאונים שגוזא הינו הגזע, ולכן אם נופלים הענפים והגזע נשאר מצרכים בורא פרי העץ, אבל אם גם הגזע נופל אע"פ שהשורשים נשארים מצרכין אדמה.

❖ דעת הרא"ש שגוזא הינו השורשים, ודווקא סוגי פירות שצרכים לזרעו מחדש מדי שנה מצרכין עליהם בורא פרי האדמה

המחבר פסק כדעת הגאונים שברכת העץ היינו על אותם פירות שהגזע נשאר.

בורה הלכה

על כל פירות האילן מברכין בורא פרי העץ ואע"פ שגידולו מן הארץ מ"מ התקיעו ברכה מיוחדת להרבות בכבוד המקום, ופרי העץ היינו דווקא פירות שלאחר נטילתם הגוזא נשאר, ובפירוש גוזא: לדעת רש"י הענפים, לדעת הגאונים הגזע, לדעת הרא"ש השורשים, המחבר פסק כדעת הגאונים.

על איזה פירות אין עברכין העץ

כמבואר לעיל שסיבת ברכת בורא פרי העץ היינו כדי לסדר שבחו של מקום, אבל מ"מ לא על כל הפירות מברכין בורא פרי העץ, יש אופנים שאע"פ שהפרי הוא מאילן שראוי לברך עליו העץ מכל מקום אין מברכין בורא פרי העץ אלא אדמה, והטעם מחמת מחמת שינוי שנשתנה בפרי.

וטעם הדבר שזכרת העץ (וזמקרים מסוימים אדמה) היינו דוקא בדברים שדעת בני אדם בנוטעם העץ הוא לאוכלס אדעתא דהכי, ולכן שינה מדרך אכילתו בכל אופן שהוא, ואין דרך בני אדם בדרך אכילה זו אינו מצרך כדרכו,

ומובן מזה שברכת העץ תלוי בדעת בני אדם בנטעם העץ

וכדי שיוכל לברך בורא פרי העץ ישנם חמש תנאים:

תנא' א: ע'ג'ז הפר' בא'ן ע'ז ע'קרא פרי'

וזאת דעת בני אדם כשנוטעים אילן הוא אדעתא דהכי שיאכל כשיגדל, לפיכך פרי שתולשו מן העץ קודם זמנו אינו עיקר הפרי, ולכן אינו מברך עליו בורא פרי העץ, ובברכתו איכא נפק"מ בין סוגי הפירות:

בענבים:

- אינו ראוי כלל = אינו מצרך כלל.
- עדיין לא נגמרה בישולו = אדמה
- נגמרה בישולו = העץ

אבל מוסיף המחבר שהיות ואין אנו יודעים לומר השיעור של נגמרה בישולו לכן לעולם מברך אדמה עד שיהיה ודאי נגמרה בישולו.

אני יאכל את הפירות כשה' ג'ז'ים

שאר הפירות:

הפרי מגדים והלבוש קרד
גורסים אחרת בדברי המחבר
ולדעתם גם בשאר הפירות יש
ג' דרגות כענבים.

המחבר פסק ששאר הפירות
יש רק שתי דרגות או שראוי
ומזכיר העץ, או שאינו ראוי
כלל ואז אין מזכיר, וכן
פוסקים הלבוש והשו"ע הרב.

בדי שהדרך לקוטפו מן העץ כשהוא קשה והוא מתרכב במשך זמן מה (כמו מנגו) וכשהוא
אוכלו והוא רק מברך עליו העץ, דכן דעת בני אדם בשעת הנטיעה לקטוף כשהוא קשה
ומתרכב במשך הזמן.

פרי שאינו ראוי לאכילה וע"י שטיגנו או ביטלו

נעשה ראוי לאכילה

הסיבה שאיננו ראוי לאכילה הוא בגלל שהקטיף היה לפני הזמן : המשנה ברורה מביא
בשם החיי אדם שברכתן שהכל, וטעם הדבר שהיות שדרך האנשים לקוטפם בגמור
הבשלתם ואדעתא דהכי נטעי אינשי לכך במה שקוטפו מקודם גרעליה ואינו
מועיל במה שמיטגן.

הסיבה שאיננו ראוי לאכילה הוא שפן הדרך לקטופם באופן זה נראה ממתקיים
אזתם ע"י ביטול ופדוי: בבכ"ג מברך העץ, ולכן אתרוג ממותק מברך עליו העץ
אע"פ שלולי המיתוק א"א לאוכלו.

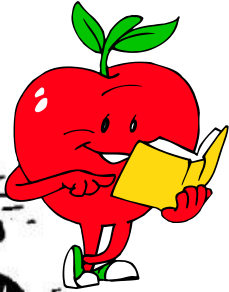
מורה הלכה

א ברכת העץ היינו דווקא על אותם פירות שגדלו לל אשינוי, אבל אם נשתנה הפרי
במיקרים מסוימים משתנה גם הברכה, וזאת דאזלין בתר דעת בני אדם בעוטעם
העץ.

ב ענבים שנתלשו קודם זמנם יש בהם ג' זמנים אינו ראוי כלל = אינו מברך כלל. עדיין
לא נגמרה בישולו = אדמה, נגמרה בישולו = העץ, בשאר הפירות דעת המחבר לפי
הלבוש שיש רק ב' שלבים אינו ראוי כלל אינו מברך, ואם ראוי בכל האופנים
מברך העץ, ודעת המחבר לפי השו"ע הרב והפרמ"ג ששאר הפירות ג"כ דינם
כענבים.

ג פרי שהדרך לקוטפו כשהוא רך ומתרכב במשך זמן מה מברך עליו העץ.

ד. פרי שטיגנו וע"י זה נעשה ראוי לאכילה: אם הסיבה שאינו ראוי לאכילה הוא מפני שקוטפו קודם זמנו מברך שהכל, ואם הסיבה שאינו ראוי לאכילה הוא מפני שכך הדרך בפרי זה שנעשה ראוי רק ע"י תיקון בכה"ג מברך העץ.

תנא' 2': ג'י'ז'ז' הפרי יהיה כהאן וראוי לאכילה ואם נתקלף
אנפסו טעמו ע"ז צד'ר'מ' האפס'צ'מ' טעמו.

ולכן פרי או מאכל שהתקב ואינו נאכל אלא על ידי הדחק מברך עליו שהכל (סי' רד סעיף א')

תנא' ג': שהא צעת בנ' אמם בנטיעת העץ אלא על צעת פרי

לה.

ולכן דבר הגדל על העץ ואינו עיקר הפרי כשאוכל דבר זה מברך עליו אדמה, וכגון האוכל קליפי תפוזים וכדו' או עלי עץ וכדו', מברך אדמה.

גרעיני פירות

במסכת ערלה (פרק א' משנה ח') שנינו שגרעיני ערלה אסורין כמו הפירות עצמן ונחלקו הראשונים האם דין זה הוא גם לענין הלכות ברכות:

- ❖ דעת החוס' והרא"ש דכמו שנהלכות ערלה גרעיני הפירות דינם כהפרי עצמו כמו כן לענין הלכות ברכות.
- ❖ אבל דעת הרשב"א ש"א לזמות לערלה דגבי ערלה איכא טעמא אחרונה, אבל האמת חין גרעיני הפרי נדונין כפרי, ומברכין אדמה, ובמתקנם ע"י האור וכדו' מברכין שהכל.

המחבר פסק כדעת התוס' שמברכין עליהם העץ אבל המשנה ברורה כתב דהרבה אחרונים פסקו להחמיר בדברי הרשב"א ולכך מברכין על גרעינים אדמה ובמתקנו ע"י האור שהכל.

ומבואר בזאת הברכה (הערות אות כא') בשם הגרש"ז אורבך שכל זאת בגרעינים מפירות הנאכלין והוא מתקנם ע"י האור וכדו', אבל בזמנינו גרעינים שקונים בחניות שהם מזנים מיוחדים הנטעים בשביל הגרעינים שלהם בכה"ג בודאי הוי בעת הנטיעה לצורך זה, וע"ז אין ספק שמברך כברכת הפרי אבל בני אדם הלוקחים גרעיני אבטיח מבתיהם ומתקנים אותם מברכין שהכל.

תנא' 3': שהא אכילת הפרי ככרך ענ' אמם רג'ז'מ' לאוכלא אמ ת' אמ

שלמ

פרי שדרך העולם לאוכלו רק עבושל

ולדוגמא תפוחים מזון החמוץ, הבושים, קישואים, חצילים, אם אוכלו חי מברך שהכל, והמשנה ברורה מוסיף בשם האליה רבה דתחיי אדם שאפילו אם כשהם חיים הם ראויים

לאכילה אבל דרך האנשים לאוכלם רק מבושל ג"כ מברך שהכל אבל דעת המגן אברהם
מברך העץ.

פרי שדרכו לאוכלו כבוש או חי או שניהם

בכל הג' אופנים מברך העץ.

פרי שדרכו לאוכלו רק חי ואכלו עבוש

- אם הבישול מגרע טעמו מברך עליו כשנתבשל שהכל,
- אם הבישול אינו מגרע ואינו מוסיף (וב"ש כשגם מתקן טעמו) פסק השו"ע הרב דאין הבישול מפקיעו מתורת פרי ולכן מברך ברכתו הראויה.
- פרי שדרכו להיאכל חי, והבישול מגרע טעמו, ובישלו עם דבר נוסף ועי"ז השביח טעמו, אם הבישול לצורך הפרי מברך העץ, (כגון אגוזים בסוכר) ואם הבישול לצורך השבחת הדבר הנוסף (כמו שום עם בשר) בכה"ג מברך שהכל.

בכל האופנים הנ"ל שמברכין שהכל ברכה אחרונה שלהם בורא נפשות, טעה ובירך בורא פרי העץ על פרי שאוכלו שלא כדרכו פסק הפנים מאירות ומביאו המשנה ברורה שהלכה שיצא ידי חובתו, ועוד הוסיף דכל מקום שמסתפק אם הדבר לאוכלו חי או מבושל עדיף שיברך העץ ולא שהכל, אע"פ שכל דבר שאמר שהכל יצא ידי חובתו, מ"מ היות שבכה"ג בירך העץ יצא ידי חובתו עדיפא ליה שיברך העץ שהוא ברכה מבוררת יותר.

שתיית המים בפירות ובירקות שנתבשלו (ובכללן ערקים)

ברכות לט ע"א אמר רב פפא פשיטא לי מיא דסלקא ומיא דליפתא כלפתא, היינו כששותה מים שנתבשלו בהם סלקא או לפתא ברכתן כברכת הפרי עצמו.

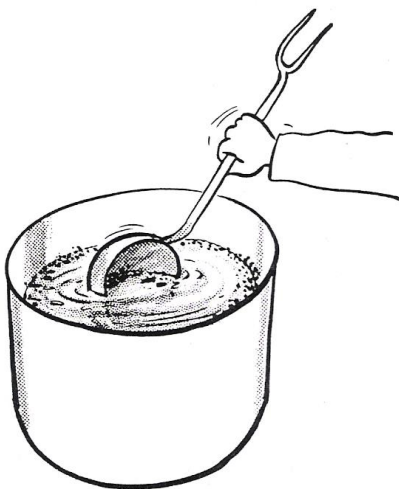
בהסבר הדבר איכא ד' דיעות בראשונים:

❖ דעת הרא"ש שהיינו טעמא שבישל בשביל טובת הפרי או הירק אבל בישל בשביל המים (כגון ביסול עלי תה) בכה"ג מברך שהכל.

❖ דעת הרמב"ם ללריך שניהם הינו שצשעת הביסול יהיה דעתו שצמבשל ללורך הפרי וללורך מימיו, אבל בישל ללורך הפרי כלל או ללורך המים כלל מברך על המים שהכל.

❖ דעת הרשב"א שזהו דוקא בפירות או ירקות שדרך אכילתן הוא ע"י ביסול ובכה"ג המים שנתבשלו בהם דינם מברך העץ אבל פירות וירקות שדרכן לאכול חיים כלל אינו מברך על מימיהן שהכל.

❖ דעת המרדכי והאגודה לבעינין שלאחר הביסול

יהיה על המים גם אוכל וכגון מרק, אבל אם על המים נשאר גם
משקה מצדך עליו שהכל.

להלכה נקטו הפוסקים שראוי להחמיר כפי כל שיטות הראשונים ולכן כדי שיברך
על מי פירות או ירקות כברכת הפרי צריך שיתקיימו בו כמה תנאים:

- א. דרך הפרי או הירק בבישול.
- ב. הבישול הוא לצורך הפרי וגם לצורך המים.
- ג. הבישול הוא לצורך אכילה, אבל אם המים דרכו לגמוע וכדו' מברכין שהכל.

חוץ מג' תנאים הללו שיסודותיהם ע"פ הראשונים הוסיפו האחרונים עוד כמה
תנאים:

- א. בשו"ע הוסיף בשם הרא"ש שדוקא במבשל פירות או ירקות לחודא אבל אם מבשל
בנוסף לזה עוד מאכלים שברכתן שהכל מברך גם על המים שהכל, אמנם התבלינים
שמוספים לשיפור הטעם אינו נכנס להלכה זו ואינו משנה הברכה.
- ב. דוקא באופן שנתבשל זמן מרובה שהמים קיבלו טעם גמור כטעם הפרי או הירק (פסקי
תשובות)

ג. בישל פירות וירקות יחד והרוב פירות מברך העץ, אם הרוב ירקות מברך אדמה,
(אשל אברהם)

ד. בישל ג"כ דגן אפילו אין הרוב דגן אבל יש טעם מורגש של דגן מברך בורא מיני
מזונות (אשל אברהם, שו"ע הרב)

ה. בשל בתוספת לירקות או הפירות עוף או בשר, בכה"ג מברך שהכל אפילו במקום
שהבשר הוא מועט, כי טעם הבשר עיקר, (משנה ברורה, רה, יג) אמנם על הירק עצמו צריך
לברך ברכה נפרדת דאינו נעשה טפל לברכה.

ו. מרקים העשויים מאבקות שהפרי או הירק מרוסק לגמרי בכה"ג מברך שהכל, מכיון
דבכה"ג על הפרי עצמו מברך שהכל, (וזאת הברכה בשם הגרש"ז אוירבעך)

עני פירות

בברכות לח ע"א מבואר שדבש הזב מתמרים מברך עליו
שהכל וכן על משקים היוצאים מכל מיני פירות חוץ מזתים
וענבים, ולכאורה אינו מובן הלוא שנינו לעיל שפירות או
ירקות שנתבשלו במים באופנים מסוימים השותה מים הללו
מברך כברכת הפרי, ואילו הכי על הפרי עצמו מברך שהכל.
ובראשונים איכא ב' טעמים לדין זה:

- ❖ דעת הרא"ש שע"י הביטול הטעם יולא יותר מהפרי והירק מהשכר סחיטה, ולכן מי פירות נחשבים כזיעה בעלמא,
- ❖ דעת הרשב"א שאין דעת בני אדם בנטיעת עץ לשחות מימיו אלא לאוכלם חיים, ולכך אם הדרך לשחות מימיו מכרך כברכת הפרי.

להלכה פסק המשנה ברורה דעל כל סוגי המיצים מברך שהכל אף על מיץ תפוזים שדעת בני אדם בנוטעם גם לשחות מימיו.

אמנם החזו"א מסתפק על מיץ תפוזים היות ושונה משאר המיצים במה שכל תוכן הפרי יוצא ע"י סחיטה ולא דמי לשאר מי פירות ואולי צריך לדמותו לדיני פירות שנתרסקו, אמנם למעשה נוהגים ג"כ לברך על מיץ תפוזים שהכל.

מורה הלכה

- א. פרי שהתקלקל וראוי לאכילה ע"י הדחק מברכים שהכל.
- ב. קליפי פירות שאינם עיקר הפרי מברכין עליה אדמה.
- ג. גרעיני פירות מברכים עליה אדמה, ואם תיקנו ע"י האור וכדו' מברכים עליה שהכל, אבל הקנוי מהחנות מברכים עליה כברכת הפרי היות שהם זנים מיוחדים הניטעים לצורך זה.
- ד. פרי שדרך העולם לאוכלו רק מבושל ואוכלו חי אם אינו ראוי כ"כ מברך שהכל, ואם ראוי ג"כ כשהוא חי הוי מחלוקת הפוסקים.
- ה. פרי שדרך להיאכל חי ואוכלו מבושל, אם הבישול מגרע טעמו ברכתו שהכל, אינו מגרע ברכתו, משביח רק בגלל שמבשלו עם דבר נוסף תלוי אם הבישול לצורך הפרי מברך כברכת הפרי, אבל אם הבישול לצורך הדבר הנוסף מברך שהכל.
- ו. השותה מים מפירות שנתבשלו מברך כברכת הפרי רק אם נתקיימו ה' תנאים (א) דרך הפרי אן הירק בבישול, (ב) הבישול הוא לצורך הפרי וגם לצורך המים, (ג) הבישול הוא לצורך אכילה, אבל אם המים דרכו לגמוע וכדו' מברכין שהכל, (ד) לא בישל דבר נוסף, (ה) נתבשלו זמן מרובה.
- ז. בישל פירות עם דגן מברך על המים מזונות.
- ח. בישלו עם בשר מברך על המים שהכל.
- ט. מיץ פירות מברכין עליה שהכל.

תנא' ה: e'הא 2ר הפרי ל"מ וא' נ'אוח או נתרס2

בברכות לח ע"א טרימא שהוא תמרים שמייעכן מברך עליהם העץ,

- רש"י מבאר שם שהיינו תמרים שמייעכן קלת.
 - דעת הרמב"ם אפילו מרוסק לגמרי ג"כ מברך עליו העץ.
 - התרומת הדשן (סימן כ"ט) פוסק שתמרים שמייעכן לגמרי מברך שהכל.
- לפני שניכנס להכרעת הפוסקים נקדים ונבאר דרגת פירות שנתרסקו:

פירות קצת מרוסקים. 🍊

פירות מרוסקים לגמרי עד שנעשו עיסה. 🍊

נימוחו לגמרי. 🍊

נימוחו לגמרי ונתוספו דברים העותנים טעם. 🍊

המחבר פסק כדעת הרמב"ם וא"כ לפי"ז כל פרי שרוסק מברך עליו ג"כ העץ, הט"ז מבאר שגם רש"י ס"ל כדעת הרמב"ם אלא שרש"י בגמ' רק ביאר מה הפירוש טריטא, אמנם הרמ"א ס"ל שרש"י חולק על הרמב"ם והתרומת הדשן ס"ל ברש"י, אמנם בדברי הרמ"א נחלקו האחרונים.

- ❖ דעת הגר"א שלפי הרמ"א אפילו על דרגה ב' מזכרים שהכל.
- ❖ דעת המגן אברהם והפרמ"ג שדברי הרמ"א היינו דווקא על דרגה ג' וד'.

ולכן:

דרגה א' לכו"ע מברך העץ, דרגה ב' לפי המחבר והמגן אברהם והפרמ"ג העץ, והגר"א שהכל, דרגה ג' וד' לכו"ע (להלכה) שהכל. והאחרונים הוסיפו על הנ"ל עוד כמה הלכות:
א. אם דרך הפרי לאוכלו כשהוא מרוסק ואדעתא דהכי נטעי אינשי, כולי עלמא מודי שאינו משתנה ברכתו, (משנה ברורה)

ב. באופן שנתמעך ורוסק לגמרי שדיעות כל הפוסקים שמברך שהכל, אם נשאר בו גרעיני הפירות שעי"ז מכירים הפרי אע"פ כן מברך שהכל, ואין הגרעינים מצילים אותו לקוראו לא נאבד תוארו, (וזאת הברכה בשם הגרש"ז אוירבעך)

ג. לא ריסק הפרי כלל אלא נשתנה צורתו מחמת כמה סיבות שגרם שישתבש צורתו (כגון ע"י צבע מאכל) בכה"ג מברך העץ, ולפי"ז פופקורן מברך עליו האדמה אע"פ שאינו ניכר כלל צורת התירס אבל היות שצורתו הנוכחית לא נעשית ע"י ריסק אלא ע"י חום שגרם לו להתנפח ולכן בכה"ג נשאר ברכתו, (ברכת הנהנין פ"ד בשם הגרש"ז אויערבעך)

ד. באופן שהפרי מרוסק שהדין שמברך שהכל מ"מ אי לקח פרי שלם ומברך עליו העץ ומתכוין לפטור את הרסק שפיר יוצא ידי חובתו, ואין לו לברך על המרוסק שהכל, (מנחת שלמה, ח"א ס"י צא, אות ג')

ת. תפוחי אדמה שריסקו בביב או בעזרת כלי מברך האדמה אע"פ שלא בשארו חתיכות תפו"א, ובפוסקים בארו כמה טעמים:

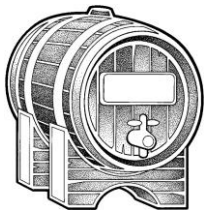
- כיון שנהאר תואלו הפנימי ונתרסק רח ריסוך לך (מש"כ 2 רב, ס"ח מ'.)
- דרך אכילת תפו"א הוא ע"י ריסוך לכן נחשף הצדק של נשתנה צורתו, (אגני' יפה או"ת מ3)

קוגל תפו"א באופן שנתרסקו ונמוחו במגרדת קטנה והוסיפו שמן וביצים מסקנת הפוסקים שמברכין שהכל, ואם נעשו במגרדת בעלת נקבים גדולים הסכמת הרבה מהפוסקים שיואכל דבר שמברכתו אדמה ויתכוין לפטור את הקוגל.

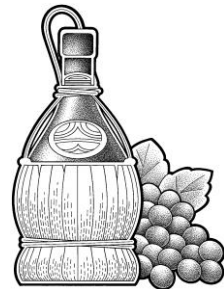
מורה הלכה

פירות שנתרסקו תלוי כמה הם מרוסקים אם הם קצת מרוסקים מברך העץ, אם הם מרוסקים לגמרי עד שנעשו עיסה מחלוקת הפוסקים, נימוחו לגמרי ונתוספו דברים העותנים טעם לכ"ע שהכל. פופקורן מברך עליו אדמה. בירך על פרי שלם והתכוין להוציא את המרוסק יצא ידי חובתו

ברכת בורא פרי הגפן

ברכות לה ע"ב מבואר מה טעם שיתקנו ברכה מיוחדת על יין, ומפני שיין סועד ומשמח מפני חשיבותו קבעו לו ברכה מיוחדת.

יין מזוג

דרך עושי היין הוא לערבב מים ביין כדי להקהות חריפותם ולהטעימם לבני אדם, ויין כזה נקרא יין מזוג, בענין זה מצאנו מחלוקת לענין ע"ז:

(ע"ז ל' ע"א) אמר רבא יין מזוג יש בו משום גלוי (היינו אם נשאר מגולה נפסל מלשתות כדין כל היינות) ויש בו משום יין נסך (דאם נתנסך לע"ז הוי יין נסך ככל יין שנתנסך לע"ז)

ובטעם הדבר:

- הרא"ש כתב שיין גמור הוא היות וכל יין אדם מזוגו לפי טבעו ומנהגו, הלכך כל זמן שיש בו טעם יין שייך ביה כל הדינים ששוכים בשאר היינות.

ובכמות חמים המעורב בו איכא כמה דעות:

- ❖ להרא"ש כל זמן שיש טעם יין מיקרי יין.
- ❖ דעת הר"ן דכ"ז דהיין רביע הינו שחוז מהיין יש רק עד שלושה חלקים מים הוי יין.
- ❖ דעת הרשב"א שאם יש ששה חלקים מים ואחד יין אינו יין אבל עד לשיעור זה נקרא יין.

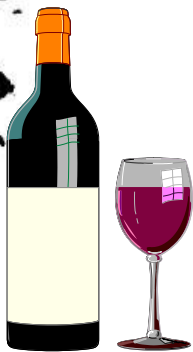
ובענין הל' ברכות פסק הרמ"א כדברי הרשב"א, (אמנם בכף החיים כתב שהמחבר פלג על הרמ"א וס"ל שהמחבר פסק כדעת הר"ן) ואם הוא יין חזק מאוד שדרך בני אדם לשתותו עם תוספת מים שהוא יותר מו' חלקים פסק בשו"ע הרב ובמ"ב שבכה"ג מברך בופה"ג.

אבל מבואר באחרונים שהינו דוקא ביינות בזמן חז"ל שהיו חריפים, אבל היינות בזמננו אינם חריפין דין ולכן שיעור המזיגה הוא קצת פחות מחצי, היינו שבכל כמות יהיה יותר מחצי יין. (פרי מגדים, אשל אברהם, כף החיים)

וביין מהמפעלים אסור להוסיף כלל היות זהם כבר מוסיפים מים לפי השיעור שמותר ולכן אין להוסיף מים כלל וכלל.

דין עזיגה בעיני ענבים

- ❖ דעת הגרש"ז אויבבעך שדין יין מזוג נאמר דוקא ביין אצל צמיץ ענבים אסור להוסיף מים ואם מוסיף שיעור מים יתכן שבכה"ג לריך לצרך שהנ"ב.
- ❖ דעת המנחת יצחק שמיץ ענבים יש ג"כ דין יין מזוג ואפשר להוסיף, אצל צמיץ ענבים הנמכר בחנויות יש לחשוש שהמפעל כבר הוסיפו ולכן אל יוסיף,

יין פוטר כל עיני משקין

ברכות מא ע"ב אמר ר' חייא יין פוטר כל מיני משקין, ומבאר הרא"ש לפי שהיין עיקר משקה והוא ראש לכל מיני משקין לכן הוא עיקר לענין ברכה וכולם טפלים אליו, וכן נפסק בשו"ע קעד סעיף ב'.

ובאיזה אופן פוטר היין משקין הוי כמה דעות:

- ❖ דעת הפרי מגדים לאפילו כשקוטה מעט יין ושלא לרך קביעות כיון שצריך ברכה חשובה זו וטעם מעט מהיין כל המשקין בטלים לזה,
- ❖ דעת החיי אדם שהיין פוטר כל המשקין היינו דווקא כשקובע שתייתו על היין, ובגדר קובע שתייתו היינו שיושב ומושך עכמו ביין לשתייה ממושכת ולא לשתייה כוס אחד או שניים ואין צדעתו למשך עכמו ביין,

המשנה ברורה הכריע להלכה דיין פוטר משקין דוקא כששתה מלא לוגמיו.

איזה משקין פוטר היין:

א. דעת הט"ז דוקא משקין שהיו לפניו על השולחן, ובשו"ע הרב הוסיף שהוא הדין בלא היה לפניו על השולחן והיתה דעתו עליהם, ודעת הדגול מרבבה דאפילו לא היה כלל לפניו על השולחן נמי פוטר.

ב. מה שייין פוטר משקין הינו דוקא משקין שברכתן שהכל, אבל משקין שלהלכה מברכים עליו העיץ בכה"ג אין היין פוטרותן.

ג. לבן או גלידה שנשתפקו דורינו האם יש להם דין אוכל או משקה, וא"כ לענינו הוי ג"כ ספק אי ברכת היין פוטרותם מלברך, דאם נקראים אוכל אין פוטרותם, ולכן כדי שיאכל דבר מה שברכתו שהכל ויתכוין לעצאת י"ח.

ברכה אחרונה

כשם שברכת הגפן פוטרת את כל המשקין מברכה ראשונה כך ברכה אחרונה על הגפן פוטרת מברכת בורא נפשות.

הוצרך לברך שהכל כגון שהביאו המים לאחר שבירך על היין ולא היתה דעתו עליו:

❖ דעת הסו"ע הרב לכה"ג ברכה אחרונה פוטרת את פניהם

❖ דעת המשנה ברורה שילטוך לכה"ג בורא נפשות,

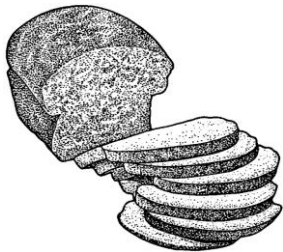
מורה הלכה

על יין מברטן בורא פרי הגפן, ואם הוא מוזג מברכין הגפן רק אם יש לפחות אחד משבעה יין, ויש מחמירים בינות שבימינו שצריך לפחות חצי יין, ובמיץ ענבים מחלוקת הפוסקים אם יש בו מים עדיין מברכים הגפן.

יין פוטר כל מיני משקין ודווקא כששותה מלוא לוגמיו, ויש אומרים דווקא אם המשקים היו על השולחן, ויש שהוסיפו אפילו היתה דעתו עליו, ויש אומרים שכל המשקים.

ברכה אחרונה פוטרת גם על המשקים, בירך (מחמת סיבות דלעיל) על המשקין שהכל יש בזה מחלוקת הפוסקים האם הברכה אחרונה פוטרתם.

ברכת המוציא

ברכות (לה ע"א) על פירות הארץ מברך בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שמברך עליו המוציא לחם מן הארץ, ובגמ' מבואר טעם הדבר כיון שהפת סועדת כדכתיב "ולחם לבב אנוש יסעד" כלומר שהוא משביעה יותר משאר מיני מזון, ולכן קיבל הלחם ברכה מיוחדת "המוציא לחם מן הארץ", ברכת המוציא היינו דוקא על לחם העשוי מקמח מתחמשת מיני דגן בלבד,

עיסה שנתבטלה

דעת רוב הראשונים שהשם לחם נקבע רק כשאופה בתנור אבל כשמטגן וכדו' אין עליו שם לחם, אבל דעת הר"ת שהשם לחם נקבע בשעה שעושה בעק וכדו' ולכן מעשה הטיגון שעושה אח"כ אינו יכול להוריד ממנו שם לחם, ובמחבר פסק שדוקא עיסה שנאפתה נקרא לחם אמנם הוסיף השו"ע דירא שמים יחמיר על ויחוש לשיטת ר"ת, ולכן לא יאכלנו אלא בתוך סעודה, ולכן יש לחשוש במעהל קוגל שלא יאכלנו אלא בתוך הסעודה.

27' עת סה לחם לפי ר"ו
הראשונים

27' עת סה לחם לפי ר"ת

ברכת המוציא

ברכות בבריתא ל"ח ע"א נחלקו התנאים דעת ר' נחמיה שמברך "מוציא" לחם מן הארץ בלי האות ה', מכיון שצריך שתהא במשמעות בלשון עבר שהרי כבר הוציא מן הארץ הלחם הזה שהוא בא להנות ממנו, ודעת חכמים שאינו צריך להקפיד ולומר מוציא נאפילו אמר המוציא נמי יצא דהמוציא נמי משמע לשעבר.

להלכה נפסק כחכמים וכן שצריך להקפיד ולומר דווקא המוציא ולא יברך מוציא כדי שלא יערבב ראשי אותיות של האות מ' שבסוף העולם לאות מ' של מוציא, והרמב"ן והרא"ש ביארו דלפיכך אומרים דווקא המוציא לפי שצריך האדם להשמיע חידוש בברכותיו שיהא ניכר שתלמיד חכם הוא, ולכן יברך המוציא, ובדיעבד בירך מוציא פסק המשנה ברורה דיצא.

ברך על הפת בורא פרי האדמה דעת הרא"ה והריטב"א דלא יצא ידי חובתו כיון דהכתוב קבע לה שם בפני עצמו היינו "לחם" כמו שכתוב אשר לא במסכנות תאכל בה "לחם", ולכך לא יצא כשבירך בלשון פרי, והכסף משנה כתב דמ"מ אפשר שיעא דמצאנו נמי לשון פרי על הפת "מראשית פרי האדמה".

ברכת המזון עי תיקנה

בברכת המזון יש ארבע ברכות, שלוש מהם רמוזות בתורה ואחת החכמים תיקנה.

ברכת הזן משה רבינו תיקן לבני ישראל שיודו לה' על המן שיורד להם מדי יום ביומו, ברכה זו נקראת ברכת הזן.

ברכת הארץ ברכה זו תיקן יהושע לאחר שנכנסו לארץ ישראל להודות לה' על הארץ הטובה שנתן.

ברכת בונה ירושלים ברכה זו תיקנו דוד ושלמה על בית המקדש שנבנה בימיהם שלא יחרב.

שלוש ברכות אלו רמוזות בתורה שנאמר: וְאֶכְלֶתָּ וְשָׂבַעְתָּ וְיָבֵרְכְתָּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ, וּבֵרַכְתָּ-זו ברכת הזן, על הארץ- זו ברכת הארץ, הטובה- זו ברכת בונה ירושלים.

ברכת הטוב ומטיב הברכה הרביעית שהיא הטוב ומטיב נתקנה ע"י החכמים ע"ש המעשה שהיה בימי אדרינוס קיסר שמרד בו בר כוכבא ונלחם בו אדרינוס עד שכבש את ביתר והרג אלפי בני ישראל ר"ל, וכדי שלא ימרדו עוד לקח את גופות הקדושים ועשה מהם גדר לכרמו למען ישמעו ויראו, וכך היה גופות הקדושים בבזיון משך שבעה שנים, לאחר מכן נתנו רשות לקוברם, ולכן תיקנו ברכה זו "הטוב שלא הסריחו, "המטיב" שניתנו לקבורה.

פת הבאה בכיסנין

ברכות מ"ב ע"א מבואר דעת ר' יהודה שפת הבאה בכיסנין מברך עליה בורא מיני מזונות כשלא קבע עליו סעודה, אבל קבע עליה סעודה מברך המוציא, (בדין מזונות שקבע

עליו סעודה ע"י לקמן בהל' מזונות) בראשונים יש ג' הגדרות בפת הבאה בכיסנין:

❖ הרמב"ם מפרש שפת הבאה בכיסנין היא עיסה שנילושה בדבש או בשמן או בחלב, או שעירב בה מיני תבלין ואפיה, והבית יוסף כפי' הס"ח מבאר דכרוו שהיינו דוקא באופן שנותן בה מעט מים, אבל באופן שנותן הרבה מים ככה"ג אע"פ שנתן בה שאר משקין כיון דהמים רוב בטלים לגבי המים וברכתן המוליא.

❖ רבינו חננאל הערוך הטור והרשב"א, פירשו באופן אחר שפת הבאה בכיסנין היינו פת העשויה כעין כיסין מלאים סוכר וסקדים ואגוזים ומיני תבלין.

❖ הערוך פירש בשם רבינו האי שפת הבאה בכיסנין הם כעכין, והיא פת בין מתובל ובין שאינה מתובלת שעושין אותה כעכין יבשים וכוססים אותם בבית המטבח ומנהג האנשים שאוכלים אותה קימעה.

להלכה פסק המחבר כדעות כל הראשונים ולפי"ז פת הבאה בכיסנים שמברכים עליהם מזונות שייך בשלושה אופנים (1) בצק ממולא. (2) כעכין יבשים. (3) בצק שעשוי שנלוושה בדבר מתוק.

חלות מתוקות

לפי שנפסק כאן לפי דעת הרמב"ם היה מן הדין שעל חלות מתוקות יהיה הברכה מזונות, ואמנם חלות ללא מים הברכה שלהם היא מזונות, (וזה הלחמניות מזונות) אמנם חלות שעשויים גם מדברים נוספים וגם ממים יש בזה מחלוקת הפוסקים:

❖ דעת המחבר שזולין בחר טעם המורגש, ואם טעם המורגש הוא המתוק מצרכין מזונות.

❖ דעת הרמ"א שהולכים בחר הרוכ, ואם הרוכ מים אע"פ שטעם המורגש הוא המתוק מצרכים המוליא.

ולפי"ז חלה מתוקה לבני אשכנז מברכין לכתחילה המוציא ולבני ספרד מזונות (חוז מאופן שקבע עליהם סעודה כפי שיבואר בארוכה לקמן).

עאפה יבש ופרין

צנימים לכו"ע מברכים המוציא היות ומלכתחילה נעשית כפת רגילה ועלה עליה השם פת, לכן אין נפקע ממנה שם פת ע"י שמייבשים אותה (וזאת הברכה פרק ג'). מצה שאכלה בשאר השנה מנהג בני אשכנז לברך עליה המוציא היות ודרך אכילת המצה הוא על קביעת סעודה, אבל מנהג בני ספרד היא כשאוכלה בשאר ימות השנה מברך עליה מזונות היות והוא פת יבשה והו"ל כפת הבאה בכסנין לפי דעת רבינו האי.

מורה הלכה

- א) על הפת אע"פ שגידולו מן הארץ מברכים עליה המוציא.
- ב) עיסה שנתבשלה לא הוי פת, אבל מ"מ ירא שמים יחמיר ויאכלנו רק בתוך סעודה.
- ג) מברכין "המוציא" ולא "מוציא" ובדיעבד בירך מוציא יצא ידי חובתו, אבל בירך אדמה לא יצא ידי חובתו.
- ד) פת הבאה בכיסנים מברכים עליהם מזונות והיא שייך בשלושה אופנים (1) בצק ממולא. (2) כעכין יבשים. (3) בצק שעשוי שנלוושה בדבר מתוק.
- ה) חלה מתוקה אם הרוב מים לבני אשכנז מברכין לכתחילה המוציא ולבני ספרד מזונות, ואם הרוב אינו מים לכו"ע מזונות.
- ו) על צנימים מברכים המוציא, ומצה שאכלה בשאר השנה מנהג בני אשכנז לברך עליה המוציא, אבל מנהג בני ספרד היא כשאוכלה בשאר ימות השנה מברך עליה מזונות.

ברכת בורא מיני מזונות

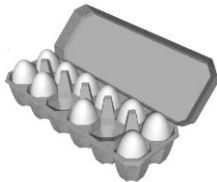
ברכת בורא מיני מזונות שייך על שני דברים:

א) מזונות עם צורת פת, והם פת הגאה זכיסנימ, וכל הס'2ה אין מרכים עליהם מזונות הוא היות ואין צרך גני אדם לקבוע עליהם סעודה.

ב) מזונות שאין עליהם צורת פת, והם כל סוגי האטריות מעשהים אותם, וכן קוגל איטריות וכדו', שהם מעלם הצין מרכים עליהם מזונות.

ויש הבדל ביניהם, דסוג ב' לעולם מברך מזונות, אבל פת הבאה בכיסנים אינו מברך מזונות רק באוכלה עראי, אבל בקובע סעודה עריך לברך עליה המוציא ולאחריה ברכת המזון, ואפילו אם מלכתחילה התכוין לאכול רק ארעי אבל לבסוף אכל שיעור לערף סעודה מברך לאחריה ברכת המזון.

שיעור קביעת הסעודה לפי
המחלית השקל

שיעור קביעת סעודה לפי
הגר"א

שיעור קביעת סעודה לפי
השו"ע הרב

שיעור קביעת סעודה

❖ דעת המחלית השקל והגרע"א שהוא כמות השוה לנפח ארבע זיליס כמו שמלאנו לענין עירוב תחומין.

❖ דעת האגור והשכלי להט ע"פ הגר"א שהכמות יותר גדולה והיא שיעור האכילה שאדם רגיל לאכול בארוחת בוקר או ערב.

❖ שיטת השו"ע הרב בעל התניא שהשיעור היא חלי חיוב חלה משום שהמין שנפל בכל יום במדבר היה שיעור חלה וממנה אכלו שתי סעודות, א"כ שיעור סעודה היא חלי שיעור המחייב חלה, חיוב חלה היא מ"ג זיליס וחלי ממנה היא בערך 600 גרם.

להלכה פסק המשנה ברורה בדעת הגר"א אבל הוסיף שלכתחילה יש לחוש לשיטת המחצית השקל.

אכל מזונות ועצרת עוד דברים

המגן אברהם בסימן קס"ח ס"ק י"ג הוסיף להלכה שאם אכל מזונות שיעור קטן אבל בנוסף אכל עוד דברים

אחרים, עריך לשער את אכילת המזונות בעירוף שאר הדברים שאכל כדי לידע אם לברך אחריה ברכת המזון, וכן באופן שיודע מלכתחילה שהולך לאכול שיעור כזה יצטרך לברך

המציא, וטעם הדבר שכמו בסעודה שאוכלים מעט לחם ואח"כ שאר הדברים ועכ"ז אין מברכין רק על הפת.

אמנם הלכה זו הוא רק על פת הבאה בכיסנים ולא על מזונות סוג ב'. ולפי"ז עריך מאוד להיזהר בסעודה שאוכלים תחילה בורקס וכדו' שאז לכאן נכנס לספק ברכה, ולכן או שיברך תחילה מזונות על מזונות סוג ב', או שיאכל את הבורקס בסוף, או שיאכל את הבורקס ויאמר ברכה אחרונה ורק אח"כ ימשיך לאכול שאר הסעודה.

<p>מברך המוליא</p> <p>אני רוצה לאכול סעודה</p>	<p>מברך מזונות</p> <p>אני רוצה אטעם</p>
---	---

מורה הלכה

- א) המזונות מתחלקים לשתי קבוצות, מזונות שאינם צורת פת לעולם מברך עליהם מזונות, פת הבאה בכיסנים מברך מזונות רק אם לא קבע עליהם סעודה.
- ב) שיעור קביעת סעודה היינו כפי שדרך אדם לקבוע לסעודת בוקר או ערב.
- ג) אבל פת הבאה בכיסנים עם עוד דברים, שאר הדברים מצטרפים לשיעור קביעת הסעודה.

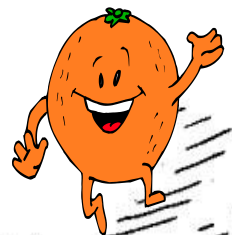
דיני קדימה בברכות

חז"ל הזכירו בכמה מקומות שבשמביאין לפנינו כמה מיני מאכלים יש סדר עדיפויות מה יקח ויברך תחילה.

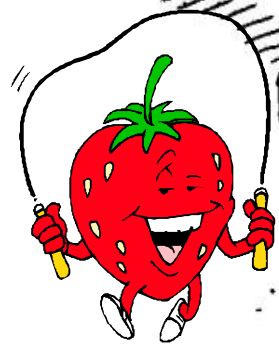
- א) דין קדימה נזהג רק כשרוצה לאכול שני המאכלים או יותר המזנחים לפניו אבל אם אינו רוצה לאכול רק אחד מהם מברך עליו אפילו אם יש לפניו דברים חשובים יותר.
- ב) וכן דין קדימה היינו דווקא כשכל המאכלים לפניו, אבל אם עדיין לא הביאו לפניו כל המאכלים.

ג) ומוסיף הב"י דאפילו דעתו לאכול אח"כ המיני חשיבות, אבל כעת אינו רוצה מברך על המאכל שרוצה, ולכן בקידוש בשבת שאוכלים מזונות אע"פ שאח"כ אוכלים המציא שהוא חשוב טפי, מ"מ היות וכעת הוא

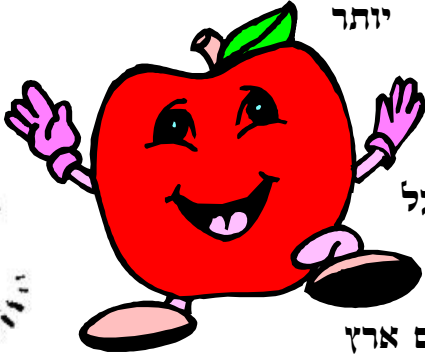

מעגלין לאכול מזונות אוכלו לכתחילה

ד) סדר חשיבות הברכה הוא כך: המוציא, מזונות, הגפן העץ, אדמה, שהכל, והסימן הוא: המגע אש: המוציא מזונות גפן עץ אדמה שהכל.

ה) לגבי כל המאכלים הנ"ל מקדימים את הברכה החשובה יותר, אע"פ שהמאכל השני חביב עליו יותר, כגון שהמאכל שברכתו שהכל חביב עליו יותר

מהאדמה מ"מ מברך אדמה תחילה, חוץ מעץ ואדמה שאם אדמה חביב עליו יותר מברך על האדמה תחילה.

אם היה לו כמה דברים שברכותיהם שוות מברך על השלם תחילה, ואח"כ על החביב, ואח"כ על הגדול.

ז) היו לפניו פרי העץ ושבעת המינים שנשתבחו בהם ארץ ישראל, שבעת המינים קודמת סדר קדימה בין פירות משבעת המינים הוא: זיתים, תמרים, ענבים, תאנים ורימונים. וטעם הדבר הוא דבתורה יש פסוק ובה מופיעים שבעת המינים, וכל שקרוב אל המילה ארץ היא קודמת, והארץ הראשון לפני הארץ השני:

ארץ	זיטה	ושעורה	גפן (ענבים)	תאנה	וריבון	ארץ	זית שבון	ודבש (תמרים)
ראשון	1	3	5	6	7	שני	2	4

ח) לגבי לחם יש עוד דין קדימה והוא נקי שאם היה לפניו שני מיני לחם ואחד מקמח נקי כגון קמח מלא והשני מקמח רגיל הנקי קודם אפילו לחביב.
ט) אם היו לפניו שני פירות ממין אחד ואחד שלם והשני אינו שלם, השלם קודם.

הגדרת חביב

לדעת המחבר מה שחביב עליו תמיד ואפילו אם עכשיו חביב עליו יותר המין השני ולדעת הרמב"ם מה שחביב עליו בשעה שאוכל.

המוציא	אש	ג'י	גרו	טטה	עורה	כוסין	לילה
מזונות	אפ"י	שולח		לילה			לילה
הגפן	י"ן ארץ ישראל		תלח		ת'ת		
העץ	זיתים	תמרים	ענבים	תאנים	רימונים	אש	ת'ת
האדמה	אש		ת'ת				
שהכל	ת'ת		מאכל			שנה	

עיקר וטפל

ברכות מ"ד ע"א הביאו לפניו מליח בתחילה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו, זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה "מברך על העיקר ופוטר את הטפלה" ובגמ' שם הקשו וכי יש אדם שהמליח עיקר והפת טפלה, ומתרצת הגמ' דמיירי באוכלי פירות גינוסר והמליח בא להשיב הלב הנחלש מרוב מתיקות הפירות, והפת שלאחריו טפל.

ומבאר המשנה ברורה שבדיני עיקר וטפל יש נפק"מ בין פת לשאר הדברים

❖ פת דווקא כה"ג דאינו תאמ כלל לאכול פת וכל מה שאולו הוא רח מפני שאם יצקנו המליח בגרונו אכלנו נמי פת באופן זה אינו מברך על הפת, אבל באופן אחר תאמ לפת מע"פ שאוכלו עם המליח הפת אינה טפלה מע"פ שתאמ יותר למליח.

❖ אבל שאר מאכלים כשאוכל שני מאכלים והמתחבר מאכלים אלו ואלו טפלים את תפילתו מע"פ שתאמ גם לצד השני מברך רח על הצד העיקרי שאם לאכול, ולצד השני האוכל קולו עם האפסון תמוץ אינו מברך על האפסון תמוץ.

אכילת הטפל לאחר אכילת העיקר

פסק הרמ"א בסי' רי"ב סעיף א' דעיקר פוטר את הטפילה היינו דווקא כשאוכלין יחד או העיקר תחילה, ולפי"ז מוסיף המשנ"ב דהשזתה יין ורוצה להפיג החריפות ואוכל דבר מה או מעט פת אינו מברך עליה, ומוסיף החיי אדם דכל זה זה שאינו תאמ כלל לאכול הטפל, אבל באוכל לאקעך ולחיים שמה שאוכל אח"כ המזונות אינו טפל ממש מברך על שניהם.

התחיל לאכול את הטפל יחד עם העיקר ועסינו

לאחריו

האוכל ריקים דקים שברכתו מזונות ונותן עליה מרקחת ועיקר הכונה על המרקחת והריקים הוא דווקא שלא יטנפו ידיו אינו מברך על הריקים, ואם נשאר חתיכה קטנה לאחר גמר אכילת העיקר מומשיכו לאוכלו ללא ברכה נפרדת. (משנ"ב סימן קס"ח ס"ק מ"ו) ולפי"ז הכריעו פוסקי דורינו בגלידה הנמצאת בתוך גביעים אינו מברך עליו אלא על הגלידה, ואפילו אי נשאר לבסוף חתיכה קטנה, וכן באוכל קוגל עם מלפפון חמוץ שאינו מברך על המלפפון ונשאר חתיכה קטנה אוכלו ואינו מברך עליו, אבל בודאי באוכל מלפפון נוסף מברך עליו ברכה נפרדת.

אכילת הטפל לפני אכילת העיקר

פסק התרומת הדשן בסי' ל"א ומביאו הרמ"א להלכה דבאוכל הטפל לפני העיקר מברך עליו.

❖ דעת הרמ"א דכלל גונוי מברך עליו שהכל כיון שאוכלו בתור טפל ואין לו חשיבות בפני עצמו.

❖ דעת המגן אברהם שמצדק עליו שהכל רק אם ברכת העיקר הוא ג"כ שהכל, ולדוגמא אוכל קרקרים כדי לאכול דג מלוח שברכתו שהכל וכשאוכל תחילה הקרקר מצדק עליו שהכל.

❖ דעת השו"ע הרב והגר"א שבכל גווי מצדק עליו ברכתו הראויה.

המשנה ברורה לא הכריע בהאי הלכה רק כתב שלכתחילה טוב למנוע עצמו מלאכול טפל קודם עיקר.

טפל שלא היתה דעתו עליו

פסק המגן אברהם שעיקר פוטר את הטפל דוקא בשעה שאוכל את העיקר היתה דעתו על הטפל ומבאר החזון איש בסי' כ"ז דהא דעיקר פוטר את הטפל אין פירושו שטפל אין צריך ברכה אלא דהסתלק חיוב ברכה ממנו כיון שהוא רק טפל, והלכך כשלא היה דעתו עליו לא הסתלק מיניה ברכתו ע"י ברכת העיקר.
ולפי"ז מי שבירך שהכל על קפה שחור ולא ידע שיש חלב ולאחר כן הביאו חלב צריך לברך על החלב שהכל.

עירב שני מאכלים

❖ דעת הפרי מגדים שבכה"ג נמי שייך עיקר וטפל ומצדק על המין שהוא הרוכז.

❖ דעת החיי אדם דמצדק על כל מין ומין ולא שייך בכה"ג עיקר וטפל.

❖ דעת השו"ע הרב דנתבטלו יחד שייך עיקר וטפל ובכלל נתבטלו חייב לצדק על כל מין ומין.

ולמעשה כדי לצאת מהספק יאכל מכל מין ומין לעצמו ויברך עליה.

מאכלים הנאכלים בתוך סעודת פת

ברכות מ"א ע"ב אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפנייהם ולא לאחרייהם, ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפנייהם ואין טעונים ברכה לאחרייהם.

בהגדרת מאכלים הנאכלים בסעודת פת איכא כמה שיטות:

❖ דעת רש"י שדברים הנאכלים מחמת הסעודה היינו דברים הנאכלים ללפת את הפת, ושאר הדברים לריכים ברכה ומקשים הראשונים ע"ז ללכאורה מה חידש הגמ' בזה שהרי אפשר לפוטרו מצרכה גם מאל דין עיקר וטפל השנויים לעיל..

❖ דעת הרא"ש שדברים הנאכלים מחמת הסעודה היינו דברים שדרך בני אדם לקבוע עליהם סעודה ולכן הם טפלים לפת שהוא עיקר הסעודה.

להלכה נפסק שכלל חיוב הברכה הוא כל המאכלים הנאכלים בתוך סעודת פת והבאים ללפת את הפת או לסעוד את הלב, וכן אפי' שתיה א"ע לברך מחמת דרך בני אדם לשתות מחמת האוכל.

דברים שעברכים עליהם בסעודה

- א. דברים שלא היתה דעתו עליהם כלל.
- ב. משקים שאינו שותה אותם מהמת האכילה, (משקה חריף אין מברכים כי בא לעודד התאבון).
- ג. יין, (נחשב למשקה חשוב שאינו טפל לפת).
- ד. פירות ומיני מתיקה.

ברכה אחרונה

אף על דברים שברך עליהם מ"מ אינו צריך לברך אחריו ברכה אחרונה, ומפרש בעל המאור דטעם הדבר הוא דגם המאכלים שאינם באים מהמת הסעודה נפטרים בברכת המזון, דדעתיה דאינש על כל מה שאכל, וכל מה שבא בתוך הסעודה הוא בכלל השביעה.

מורה הלכה

- א) לגבי דיני עיקר וטפל יש נפק"מ בין פת לשאר הדברים פת שנשפל לעיקר היינו באינו תאג כלל לפת, ובשאר הדברים מברך רק על הדבר העיקרי.
- ב) אכל עיקר וטפל וגמר העיקר ונשאר לו קצת מהעיקר אינו צריך לברל עליו, אבל אם אוכל עוד מהטפל שלא היתה עליו דעתו כשאכל העיקר צריך לברך עליה.
- ג) טוב להחמיר לא לאכול הטפל לפני העיקר.
- ד) טפל שלא היתה עליו דעתו כשבירך על העיקר טעון ברכה.
- ה) עירב שני מאכלים הוי מחלוקת הפוסקים ונוהגים לברך על כל מין.
- ו) מאכלים הנאכלים בדרך כלל בתוך הסעודה אינו טעון ברכה, מאכלים שאין הדרך לאכלם בסעודה או שהזוא מיני מתיקה וכדו' טעון ברכה, ובכל גווני ברכת המזון פוטרת ברכה אחרונה שלהם.

טעויות בברכת הנהנין

(קש"ע סימן ג"ז)

דבר שברכתו	טעה זבירך	חדין
המוציא	בורח מיני מזונות	י"א
המוציא	בורח פרי האדמה	י"א א' ב' ג'
מזונות (אך לא תבשיל)	המוליא	י"א
מזונות	בורח פרי האדמה	י"א א' ב' ג'
תבשיל - בהתאם לברכתו	המוליא	א' י"א
העץ (על ענבים ועימוקים)	בורח פרי הגפן	י"א
בורח פרי הגפן	בורח פרי העץ	י"א א' ב' ג'
בורח פרי העץ	בורח פרי האדמה	י"א
בורח פרי האדמה	בורח פרי העץ	א' י"א
כלשהי	שהכל	י"א
כלשהי	בורח מיני מזונות	י"א - תוך אמ"ת ומ"ס
שהכל	בורח פרי הגפן	א' י"א
שהכל	בורח מיני מזונות	י"א - תוך אמ"ס
שהכל	המוליא	א' י"א
שהכל	בורח פרי האדמה - העץ	א' י"א

בכל הכללים האלו - אם נזכר תוך כדי דיבור יתקן במקום, אם התכוון לאכול גם מאכל, שברכתו כברכה שברך, יאכל מיד.

**תם ונשלם שבת
לא-ל בורח עולם**